

J. T. Turkuš, slovenski pesnik.

(Spisal F. S. Šegula.)

Jovan Tone Turkuš se je porodil 13. pros. l. 1849. na Ptujski (Črni) gori na Štajerskem. Pohajal je gimnazije v Mariboru, v Celju in v Gradcu, visoke šole pa v Gradcu in na Dunaju. Po dovršenih vseučiliških nauk (l. 1875.) je potoval po Italiji, mudil se pol leta v Parizu, pol leta v Londonu, da se je uril v modernih jezikih in spoznaval velikomestno življenje. Nameščen je bil potem osem let in pol v Ljubnem (Leoben) kot namestni učitelj in profesor na realni gimnaziji in privatni docent za francoski in angleški jezik na tamošnji akademiji. Sedaj biva že od l. 1884. v Gradcu kot profesor na veliki realki in docent modernih jezikov na tehnični visoki šoli. V šolskih počitnicah pa si poišče kak kotiček lepe slovenske zemlje, kjer se odpočije, ljubljen od domačinov kot skromen značaj in zvest prijatelj.

Dasi mu je njegov poklic nakladal veliko dela, vendar je deloval Jovan T. Turkuš od mladeniških let do danes s posebno radostjo na slovenskem slovstvenem polju. Že kot četrtošolec v Celju je spisal leta 1867. žaloigro *Veronika Desenička* in dobil od slavnega kranjskega deželnega odbora razpisano nagrado. L. 1871. je izdal kot osmošolec v Gradcu *Vojška in Mir*, melodram v treh podobah, ter ga posvetil „svojemu stricu in milemu dobrotniku, častitemu gospodu (župniku) Jožefu Turkušu.“ Slovenski listi, posebno obširno še „Slovenski Narod“, so delce preso-

„DOM in SVET“ 1894, št. 20.

jali jako laskavo in vspodbujali mladega pesnika. Leta 1892. je izdal: I. *Črna gora*. Pripovedna pesem. Snov pesmi se naslanja na ljubko narodno pravljico o čudežni rešitvi Marijine romarske cerkve na Črni gori ob času turških navalov. Posvetil je delce „velečislanemu sošolcu in dragemu prijatelju, milostivemu gospodu knezu in škofu Lavantinskemu dr. Mihi Napotniku.“ — II. *Pesmi*, večinoma iz mladeniške dōbe. — III. *Radikalnim kritikom ljubljanskim slovensk pevec*. Neposredni povod temu šestnajst stranij obsezajočemu delcu je bila neka ocena Turkuševih dveh kratkih pesmic v slovenskem listu. A Turkušu ni jedini namen, da odgovarja ocenjevalcu M-u, on zagovarja tudi „samega sebe“:

Če kdo brez hrupa pesmice izdaja,
Dasi ga slavohlepje ne navdaja, —
Ker ljubi narod svoj i vse moči
Le domovini v čast posvetiti želi:
Užalil monopola je moloha!
Zatrei treba pevca glas nadležen?
Pisača jasni je namen dosežen. —

(str. 7.)

J. T. Turkuš. (Po fotografiji.)

V tužnih besedah spominja se tudi novejši dōbe slovenske zgodovine in k sklepu tako rekoč milo prosi slovenske razumnike:

Zaslužne može naroda spoštujmo!
Po barvi sukenj del ne ocenjujmo!
Ti so za narod že se žrtvovali,
Ko drugi so v naročji megel spali . . .
Ljubezni treba nam i složnosti,
Značaja, vzvišene pobožnosti!
Sovražnik ne uniči nas nikdar,
Če nam je v čislh svete sloge dar. —

Ljubljana bela, mesto staroslavno!
Slovenstvu steber, zavetišče glavno —
Glej! v tebe rod obrača ves oči . . .
— V razkosanoj Sloveniji trpi!
Rojakom bodi sladko ti ognjišče,
Modricam čisto, vzvišeno svetišče!
Ukroti strast, sovraštvo i razpor!
O, bodi dika nam, ponos, uzor. —

(Str. 12.)

Dal Bog!

Še isto leto je izšlo delce v drugi popravljene izdaji in z jasnejšim naslovom: *Korenitim kritikom ljubljanskim slovensk pevec*. — L. 1893. je izšla IV. *Vojska in Mir* v drugem natisku. Za natisek se prirejajo sedaj pesmi iz moške dóbe pesnikove in pa žaloigra *Veronika Dese-niška*, popravljena, „kolikor zahtevajo gledališne razmere.“ Sodimo, da bi bila „Vojska in Mir“ prav lepa slovenska opereta, ko bi se našel za njo navdušen skladatelj. Istotako podajajo „Pesmi“ skladateljem lepih besedij.

* * *

„Slovani, slavimo slavno slavnih Slavov slavo!“ Tega izreka slavnega Kollára se spominjam čestokrat, ko pomislim, koliko imamo Slovenci doma in v ptujini vrlih mož, pa deloma zaradi njih skromnosti, deloma zaradi naših posebnih književnih razmer vse bolje poznavamo ptuje veljake, kakor domače veleume.¹⁾ Med te prištevamo tudi našega pesnika J. T. Turkuša. Kdor prečita njegova pesniška dela, spozna

¹⁾ „Dom in Svet“ je v tem oziru res že veliko pomogel. Vsa čast mu in hvala! Pis.

njegov blagi značaj. Vse je tako idejalno, blago, milo, brez nesoglasja. Iskrenost je značaj njegove ljubezni do Boga in domovine!

Oči strmež pobesim, bore človek,
Odkrijem se i v prah na tla poklekнем
Ter molim Tebe, vsemogočni Bog!
En demant sam, ki plašča rob Ti diči,
Upogne svojim bleskom v prah koleno,
Ki ne šibi pred kralji se sveta.
Nerazumljivi, mili, večni Bog!
Moleč oklenjam tu se Tvojih nog!

(Pesmi str. 8.)

In njegova ljubezen do domovine je prav taka, kakor opisuje ljubezen apostol Pavel (1. Kor. 13, 4. sl.): „Ljubezen je potrpežljiva, mila, . . . sebe ne povzdiguje, . . . ne išče koristi svoje, . . . žaluje nad hudobijo, veseli se pa resnice, . . . vse prenese, vse veruje, vse upa“,

Ker ljubi narod svoj i vse moči
Očini v čast posvetiti želi!

(Korenitim kritikom, str. 7.)

Kakor pravi pesnik-prerok navdušuje naš pesnik svoj narod in ga uči zaupati v lastno moč:

Kajti orjaška je Slovena moč,
Če drznim prstom se sovrag dotika
Svetinj mu narodnih — zakladov svetih,
Ohranjenih po slavnih mu očetih!

(Črna Gora, str. 17.)

Naposled le odobrujemo pogum slovenskih pisateljev, da se sami lotijo izdavat izbrane svoje spise. Po smrti se jim ne bo godila krivica, in malenkostni zbiralci ne bodo pobirali vsakega zvržka, ki je ostal med dobrim zrnem.

Prepozno.

Dovolj, pomlad, užival te nisem,
Prezgodaj je zbegnil tvoj kras in slaj;
Zdaj brda jesen vihrava pokriva,
Kesanje me peče, zakaj, o zakaj?

Takrät se človek sreče zaveda
In vredno jo ceni, želi je nazaj,
Ko že je minula, ko več ne sije:
Prepozno torej, kdo vedi, zakaj?

Anton Medved

Roži.

Mrzla je zavela sapa,
Megla je nebo objela,
Grobni mir v dolini vlada,
Vrtna roža je odcvela.

V koči borni mlada žena
Gleda suhe rožne cvete,
Lica njé so pobledela,
Mirno spi v naročju dete.

Anton Medved.